

ביבליוגרפיה בשויצריה

ההתענינות במדע הביבליוגרפיה נתעוררה בשויצריה עוד במאה ה-16. ההומניסט הגדול מציריך, קונרד גסנר (1516—1565), אשר מוחו הגאוני העשיר את כל שטחי המדע, ניסה את כוחו גם בביבליוגרפיה. עבודותיו סוכמו בספרו המפורסם: „ביבליותיקה אוניברסליס“, חיבור שנתן לבעליו את התואר: „אבי הביבליוגרפיה באירופה“. מכל מקום — במאות השנים שאחרי תרומתו זו של גסנר גדלה תוצרת הספרים במידה כה ענקית, שהימשכותה באותו היקף בכל הארצות ובכל הלשונות היתה לדבר שאין להעלותו על הדעת.

במאה ה-19 גבר הרגש הלאומי ובוצרו הגבולות המפרידים בין העמים בכל ארצות אירופה; ועם התגברות ההגבלות המדיניות נתהוו אפשרויות חדשות לתכניות הביבליוגרפיות. הביבליוגרפיה הלאומית, כפי שהיא ידועה לנו כיום, צורתה נקבעה בתקופה זו. האוספים הראשונים שהופיעו אז, הכילו בעיקרם ספרים אשר הודפסו בגבולותיה של מדינה אחת; אך לעתים קרובות נכללו בהם גם פרסומים אחרים.

רק בסוף המאה ה-19 נתקבלה נקודת ההשקפה הלאומית בשויצריה השמרנית, כאשר נוסדה הועדה השויצרית המרכזית לידיעת הארץ, שמתפקידה העיקרי היה ליצור ביבליוגרפיה אשר תכלול את כל שטחי המחקר המדעי, במידה שהם מתייחסים לשויצריה. מדע ההיסטוריה לא נכלל, כי כבר טפלו אז במדע זה מבחינה ביבליוגרפית.

תכניות הועדה השויצרית המרכזית לידיעת הארץ נשאו את פירותיהן בשנים 1890—1945. במשך תקופה זו יצאו לאור 89 כרכים של הביבליוגרפיה לידיעת המדינה השויצרית („ביבליוגרפי נסיונל סויס“), ובהם ניתנו שמות של ספרים וכתבי-עת, רובם מלפני מלחמת העולם הראשונה. כרכים אלה כוללים פרסומים בשטחים שונים, וכה נפרדים, כהרלדיקה וארגון בתי-סוהר. מאחר שביבליוגרפיה זו עוסקת בספרים שהופיעו בזמנים שונים, לא פורסמה בפרקי זמן קבועים. לנסיון ראשון זה בביבליוגרפיה לאומית יש, על כן, צורה בלתי מושלמת בלבד.

הספריה הלאומית השויצרית, אשר הוקמה כמוסד פדרלי ב-1894, קבלה על עצמה את האחריות לאוסף הספרים היוצאים לאור במדינה השויצרית (הלווטיקה), הטילה על עצמה את התפקיד ליצור ולקיים ביבליוגרפיה לאומית מתמדת. רכישת הספרים בוצעה על-ידי קניות, חלופים וקבלת מתנות, מאחר שכל סידור של חובה מתנגד לעקרונות החוקה השויצרית. הכרך הראשון של הביבליוגרפיה הוצא ב-1901, והסדרה נמשכת מגי אז בפרקי זמן קבועים. מאז שנת 1943 שמה של הסדרה הוא „הספר השויצרי“.

העוסקים בדבר הכירו כעבור זמן קצר, שאת החומר המפורז במספר כה

רב של כרכים שנתיים יש לרכו בפרסום של ספר גפרד, אשר יכלול תקופות זמן ארוכות יותר. ב-1927 ו-1929 הופיעו שני כרכים, אשר כוללים את החומר הנמצא בעשרים השנתונים שהוצאו מ-1901 ועד 1920. בספר הראשון החומר מסודר לפי השיטה הדצימלית, ובכרך השני — בהתאם לשמות גיאוגרפיים ושמותיהם של אישים. שני כרכים דומים פורסמו על החומר שהופיע בעשר השנים 1921—1930; הכרכים לתקופה 1931—1940 הם עדיין תחת מכבש הדפוס, מאחר שהופעתם נשתתה ע"י פרוץ המלחמה*.)

קיים עתה רצון כללי לעבור מהשיטה הדצימלית הנהוגה בביבליוגרפיה זו, המופיעה כל 10 שנים, לביבליוגרפיה הערוכה לפי נושאים בסדר א"ב ולהוציאה לאור בפרקי זמן תכופים יותר. כתוצאה מכך מתכונת הספרייה הלאומית השויצרית להוציא לאור פרסום חדש, אשר יכלול תקופות בנות 5 שנים, ההל מ-1948—1952, ואשר יהיה מורכב משני כרכים כל פעם: האחד — קטלוג לפי הא"ב של שמות המחברים, והשני — קטלוג לפי שמות הענינים בצרפתית ובגרמנית, עם שמות הספרים בשפה המקורית בה הופיע הספר.

לפני שניגש לתאר כמה מהביבליוגרפיות בנות זמננו, המקיפות שטח מיוחד, כדאי אולי למנות שתי עבודות קטנות יותר, אשר אף הן עבודות ביבליוגרפיות בלתי תלויות. האחת היא ביבליוגרפיה של פרסומי הממשלה, והשניה — ביבליוגרפיה של פרסומים שהוצאו לאור על-ידי אוניברסיטאות. עד הזמן האחרון לא הקדישה שויצריה — מבחינה ביבליוגרפית — תשומת לב מספקת לפרסומים ממשלתיים. אולם עתה פרסמה הספרייה השויצרית הלאומית ביבליוגרפיה של הפרסומים הרשמיים של המדינה הפדרלית. הקטגוריות והעיריות לשנת 1946. רק פרסומים חד-פעמיים נכללו, מאחר שהעבודה האמריקנית — „רשימת פרסומי הסריה (כתבי-עת וכדומה) של ממשלות זרות“ כוללת בצורה משביעה רצון בהחלט גם את כל כתבי הסריה הממשלתיים השויצריים.

הספרייה הציבורית של האוניברסיטה בבזל, הותיקה ביותר בשויצריה, עוסקת בביבליוגרפיה של פרסומים אוניברסיטאיים, אשר יוצאת לאור אחת לשנה.

הביבליוגרפיות הנזכרות לעיל אינן מדעיות במלוא מובן המלה, משום שהן מתעלמות מכתבי-עת. ההיסטוריונים היו הראשונים אשר פיתחו ביבליוגרפיה מיוחדת המקדישה מקום גם לכתבי-עת (הביבליוגרפיה שקדמה אף לזאת, היא הביבליוגרפיה למשפט השויצרי, הנדפסת בתוך „כתב-העת לחוק השויצרי“). בכך נמשכת המסורת הישנה, אשר התחיל בה גוטליב עמנואל פון הלר, בנו של אלברכט הלר הגדול, בספרו: „ביבליותיקה של ההיסטוריה השויצרית“ (בגרמנית), אשר הופיע מ-1785 ועד 1788. הפרסומים ההיסטוריים, אשר הופיעו בכתבי-עת בין 1812 ו-1912, מוגשים לציבור בשלושה כרכים. מילואים לכרכים אלה הופיעו בשלושה כרכים נוספים (מאת הנס ברט) הכוללים את הספרים שנדפסו מזמן המצאת אמנות הדפוס ועד 1912. מאז 1913 מתאסף החומר של שני הסוגים, ספרים וכתבי-עת, ומתפרסם מדי שנה כתוספת לכתב-העת להיסטוריה השויצרית. מאז 1941

* בינתיים יצאו לאור גם אלה.

הספריה השויצרית הלאומית משתפת פעולה עם האגודה למחקר ההיסטוריה של שוויצריה בהוצאת כתב־עת זה, אשר עד אז היה ברשותה של אגודה זו בלבד.

אי־אפשר להבין את שוויצריה, אם חושבים רק על ברית המדינות העצמאיות בלבד. יש להסתכל על שוויצריה כעל סכום של 22 הקנטונים אשר בה, אשר כל אחד מהם שומר על עצמאותו ובו בזמן הוא מהווה יחידה בלתי נפרדת של המדינה בכללה. משום כך, אפילו סקירה מקוטעת של ביבליוגרפיות שוויצריות לא תהיה מלאה אם לא יוזכרו הפרסומים העיקריים המוצאים לאור על־ידי הקנטונים. המקומות הבאים מוציאים לאור את הביבליוגרפיות שלהם לעתים מזומנות: בזל, סט. גל, שפהויזן, סולויר, טורגוביה וציריך. בברן מופיעה ביבליוגרפיה שוטפת זה כמה שנים. קנטונים רבים, עיריות ואפילו כפרים מוציאים, כמובן, מזמן לזמן ביבליו־גרפיות, אשר סוקרות את הספרות הבלתי פריודית.

שטחי מדע אחרים, כמו מדעי הטבע, כלכלה ורפואה — גם הם זכו לתשומת לב ראויה. כאשר כונן הקטלוג הבין־לאומי של ספרות מדעי הטבע בלונדון ב־1893, הסכימה שוויצריה מיד לשתף פעולה. נפתח משרד מחוזי בברן והספריה הלאומית הפכה במהרה למרכזו הראשי. לצערנו קיבלה תכנית זו מכה קשה על־ידי פרוץ מלחמת העולם הראשונה, והעבודה לא חזרה למסלולה גם עם שוך המלחמה. הכרך האחרון הופיע ב־1922. הספריה השויצרית הלאומית, בתמיכת החברה השויצרית למדעי הטבע לא הפסיקה בכל זאת את מאמציה. הודות לענין שגילתה הספריה הלאומית בדבר, המשיכה המועצה השויצרית הפדרלית לאשר את ההקצבות אשר נקבעו בתחילתו של דבר לתכנית הלונדונית, וכך מוצאת לאור ללא הפסק הביבליו־גרפיה הלאומית למדעי הטבע מ־1925 ועד היום הזה.

במשך זמן רב לא היתה ביבליוגרפיה מתאימה לכלכלה מדינית. ב־1937 באה הזנחה זו על תיקונה. המשרד הפדרלי לסטטיסטיקה, בשיתוף פעולה עם החברה השויצרית לסטטיסטיקה וכלכלה לאומית, הוציא בשנה ההיא את הכרך הראשון של הביבליוגרפיה השויצרית לכלכלה לאומית וסטטיסטיקה, אשר הפך מאז לפרטום קבוע ובעל תועלת רבה ביותר. הצעירה בשטח הביבליוגרפיות המיוחדות היא „ביבליוגרפיה מדיקה“, מפעל האקדמיה השויצרית למדעי הרפואה, אשר מוצאת לאור בחסות הספריה הלאומית. הסגל המדעי של מפעל זה מרוכז באוניברסיטה של בזל. סדרה זו מוצאת ללא הפסקה מאז 1943. עורכי־הדין השויצריים, למרות היותם מחוסרי כתב־עת ביבליוגרפי נפרד, יכולים להתפאר בעבודה, שהביבליו־גרפיה שהם מפרסמים בכתב־העת למשפט השויצרי, היא הותיקה ביותר בין הביבליוגרפיות העוסקות בשטחי מדעים מיוחדים.

מ־1924 עד 1940 נערך נסיון עם רשימה מודפסת, אשר בה הודיעו מדי חודש בחדשו את רכישות הספרים העיקריות של הספריות השויצריות. אף על פי שהכרכים השנתיים לא היו גדולים ביותר, היה צורך להפסיק הדפסת ביבליוגרפיה זו בצורתה החדשה מחוסר תקציב. מאז 1941 היא מופיעה אחת לשנה ונרשמים בה רק כתבי עת חדשים.

ביבליוגרפיות רבות אפשר היה להזכיר כאן, אשר פורסמו במרוצת השנים, אולם אסגור את הרשימה עם ביבליוגרפיה של ספרים, אשר חוברו בידי נשים

שויצריות. ביבליוגרפיה זו מתפרסמת אחת לשנתיים בהוצאת התאחדות נשים מוסמכות אוניברסיטה.

כל הביבליוגרפיות החשובות, אשר נזכרו לעיל, מתקיימות עד היום הזה. למרות שצריך היה להפסיק בפרסום הביבליוגרפיות השויצרית לידיעת הארץ* — היא זרעה את הזרע וגרמה לפעילות ביבליוגרפית, אשר לה חייבת הספרייה הלאומית השויצרית תודה על ייסודה. מוסד זה קיבל על עצמו תפקיד מדריך בשטח זה, אבל הוא אינו מנסה בשום פנים לרכז בידיו את כל הפעולות הביבליוגרפיות. האמפיציה של מוסד זה היא לתאם פעולות אלו על-ידי פיתוח שיטות פעולה נוחות יותר. הוא מכיר בהחלט באי-תלותם של מוסדות אחרים הפועלים בשטח זה. יש לקוות, על כן, שהספרייה הלאומית תוכר יותר ויותר כבית-ועד מרכזי לביבליוגרפיה השויצרית.

(תרגם — בנימין פ.)

* בסרייה זו הופיע בשנת 1907 ספר על היהודים בשויצריה — בשם: „הדת היהודית ושאלת היהודים“ (בגרמנית). וכאן המקום להזכיר את ספרו של מנהל מוזיאון גוטנברג בברן, חוקר השפה העברית, קרל י. ליטהי, על הדפוס העברי בשויצריה — בשם: „עברית בשויצריה“ (בגרמנית — 1926) ועל המעטפת גם באותיות עבריות „העברעאיש אין דער שוועיז“. — העורך